HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) בב"ק נוסף: דידיה דלא מצי אמר ליה תא את גבי מזיבורית אלא גבי ממיטב, ב) ב"ק לז:, ג) [כמיטב רש"ש], ד) [ב"ק ז:], ה) [ב"ק ט.], ו) [ב"ק ה.], ז) [ב"מ נז:], ח) [ב"ק נג:], ט) [תוספתא דב"ק פ"ד ה"ג], י) [ב"ק ג:], יא) [מעילה יט.], יב) [ב"מ לט:], יג) בדפו"ר: דמזיק, יד) [ב"ק נג.], טו) [כן הוא לשון רש"י בב"ק ז.],

הכא במאי עסקינן [א]כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן ור"ע סבר [ב]בדמזיק שיימינן מ"ט דרבי ישמעאל נאמרה [1]שדה למטה ונאמרה [1]שדה למעלה מה שדה האמורה למעלה דניזק אף שדה האמורה למטה דניזק ור"ע סבר מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם ור' ישמעאל אהני גז"ש ואהני קרא אהני גז"ש לכדאמרן אהני קרא דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב(ה) רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש מאי ק"ו להקדש אילימא דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש °[2]שור רעהו אמר רחמנא [ג]ולא שור של הקדש אלא לאומר הרי עלי מנה לבדק הבית דאתי גזבר ושקיל מעידית לא יהא אלא בעל חוב ובעל חוב דינו בבינונית וכ"ת קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית כניזקין איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בניזקין תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין לעולם דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש ור"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא (ג)דתניא ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח לשור של הדיוט פטור ושל הדיוט שנגח לשור של הקדש בין תם ובין מועד משלם נזק שלם אי הכי ממאי דבעידית דניזק כזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי דר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר לה כרבנן א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי

תניא

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ולרבי ישמעאל נמי אין שמין אכילת ערוגה אלא לפי מה שהיתה אם שמינה שמינה אם כחושה כחושה ולאחר שנישומה בבית דין ואמר אין לי מעות לפורעו יטול קרקע בדמי מעות נזקו ובא להגבותו מזיבורית שלו והיא טובה כעידית של ניזק והלה אומר מעידית שלך הגביני לפי דמי נזקי שכן אמרה תורה מיטב שדהו וגו': **רבי ישמעאל סבר בדניזק שיימינן.** ומיטב שאמרה תורה שאם בא להגבותו קרקע גרוע מעידיתו של ניזק ויש לו להגבותו ערוגה במיטב(ג) של ניזק על כרחו יגבהו ממיטב אבל טובה מעידיתו של ניזק אין לנו לכוף את המזיק לפרוע ואפילו יש לו: **בדמזיק שיימינן.** ממיטב שדותיו אמרה תורה שיגבנו: **נאמרה שדה למעלה.** לענין נזק ובער בשדה אחר: **ונאמרה שדה למטה.** לענין תשלומין מיטב שדהו וגו': **ורבי עקיבא.** שדהו ישלם כתיב במשלם הכתוב מדבר דהיינו מזיק. והכי קאמר ר"ע לא בא הכתוב להקל על המזיק להפטר בזיבורית שלו אם היא כעידית של ניזק אלא להגבות לניזקין מן העידית של מזיק: **ורבי ישמעאל.** אמר לך: **אהני גזירה שוה.** לשדה שדה דניזק שיימינן: **ואהני קרא.** לשדהו ישלם דמשמע דבמזיק שיימינן: **וזיבורית דידיה לא שויא כעידית דניזק.** אהני קרא לשלומי מעידית דידיה דאי לאו קרא הוה אמינא לא חייביה רחמנא טפי ממיטב דניזק ולא רמי דיניה דניזק אעידית דמזיק וליסקול מאי דמשכח גביה כאילו לא הוה ליה עידית: **וק"ו להקדש.** וקא סלקא דעתך בניזקין נמי קאי: **לא יהא אלא בעל חוב.** בדבורא בעלמא דקביל עליה מי עדיף מחוב דתנן בבינונית דאם החמירה תורה בניזקין לא ילפינן חוב מיניה: **איכא למיפרך.** כלומר אפילו סבירא ליה הכי לא ילפינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לבעל חוב שהוא הדיוט דינא הוא דליסקול בעידית: **שכן יפה הכתוב כחו בניזקין.** שחברו חייב בנזקו: **משלם נזק שלם.** ודריש רעהו הכי רעהו הוא דמשלם חצי נזק אבל להקדש נזק שלם ולגבי היזק הקדש דריש הכי לרעהו הוא דמחייב אבל הקדש שהזיקה פטור: **אי הכי.** דר"ע כר"ש אוקמת ליה מאי דוחקיך לאוקמת פלוגתא דרישא בשומא דניזק ומזיק דלמא לגבות מן העידית דקאמר ר"ע נמי מעידית דניזק קאמר דהיא זיבורית דמזיק כר' ישמעאל ואמינא לא פליג עליה אלא בק"ו להקדש דר' ישמעאל לא סבירא ליה דר"ש בן מנסיא: **אם כן.** דלא פליג עליה דרישא מאי לא בא הכתוב דקאמר דמשמע לא בא לכך אלא לכך: **ועוד.** אי ר"ע קולא קאמר לגבי מזיק כר' ישמעאל: **מאי קל וחומר להקדש.** דקאמר הואיל וקולא היא היכי מצי למימר וק"ו דמקילינן נמי גבי הקדש:

תניא

כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק. ואיפכא לא מצי למימר[א] דכ"ע מודו דאינו נותן אלא מעידית שיש לו ואינו חייב לקנות[ב] כדאמרינן בפ"ק דבבא קמא (דף ז:) אין לו אלא זיבורית כולן גובין מן הזיבורית ומיהו אי בשל עולם הן שמין(ד) לר"ע הוה מצי למימר כגון דאית ליה למזיק עידית בינונית וזיבורית וזיבורית דידיה כעידית דעלמא ועידית דידיה כעידית דניזק[ג] ואפילו למאן דאמר בשלו הן שמין הוה מצי למימר דאיכא בינייהו כגון דעידית דמזיק כזיבורית דניזק[ד] דלמ"ד(ה) או כסף או מיטב משלם כסף לר' ישמעאל ולר"ע משלם מיטב שלו[ה]: **שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש.** תימה אמאי לא מוקי לה בשן ורגל שהזיק את ההקדש דהתם לא כתיב רעהו ומקרן ליכא למילף[ו] שכן אינה מועדת מתחילתה וגזירה שוה(ו) דתחת נתינה ישלם כסף[ז] לא נתקבלה אלא לענין מיטב דוקא ולא לענין תשלומין דאי לכל מילי א"כ נפטרו כולהו ברשות הרבים וכלים ושור פסולי המוקדשים וטמון וי"ל כיון דכתיב רעהו תו ליכא למילף מיטב בשן ורגל שהזיק את ההקדש מק"ו דהדיוט דאיכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו לענין קרן וכה"ג פריך בסמוך שכן יפה כחו בניזקין וכי קאמר אלא באומר הרי עלי מנה וכו' לא בעי לאוקמא בשן ורגל משום דמנזקין אנזקין אסיק אדעתיה שפיר דאיכא למיפרך שכן יפה כחו אבל מנזקין אמלוה לא הוה סלקא דעתיה למיפרך דהא כי מוקי לה כר"ש בן מנסיא לא פרכינן מה להדיוט שכן יפה כחו לענין ריבית ואונאה(ז) אנזקין ועוד יש לומר דכולהו נזקין פטורין בהקדש כדמוכח בירושלמי בריש פרקא דאמר[ח] במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינא(ח) שור רעהו ולא שור של הקדש[ט] ואי בנזקי גופו הא תני רבי חייא(ט) נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה[י] כו' משמע דלא משכח נזקין להקדש לא בשן ורגל ולא באדם המזיק[יא] ובפ"ק דבבא קמא (דף ט:) נמי תנן נכסים שאין בהן מעילה ואכולהו ד' אבות קאי ואפילו אנזקי אדם למ"ד(י) מבעה זה אדם והא דמשמע בפרק השואל (ב"מ דף נט:) דאדם המזיק את ההקדש חייב לשלם קרן[יב] היינו מדרבנן[יג] וא"ת והא הקדש יליף(יא) מתרומה דכתיב בה (ויקרא כב) כי יאכל פרט למזיק(יב) והתם בתרומה חייב לשלם קרן דמזיק ממון כהן הוא[יד] וי"ל דאע"ג דבתרומה חייב לשלם מ"מ לא מהאי קרא[טו] מפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו[טז] והשתא כולהו נזקין דפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם[יז] דיותר ראוי לחייב אדם(יג) המזיק בידים ממזיק ע"י כריית בור או שולח בעירו וא"ת א"כ רעהו דכתב רחמנא למה לי וי"ל דאי לאו דאשכחן בחד דוכתא דפטר רחמנא להדיוט בהקדש לגמרי לא הוה דרשינן כי יאכל פרט למזיק אלא לפטור מחומש לחודיה: **ורבי עקיבא סבר לה כר"ש בן מנסיא.** ואם תאמר בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) דפרכינן וליתני תרי גווני שור ומשני הא תבריה ר"ע לגזיזיה אכתי תיקשי לו דליתני שור דאזיק הדיוט ושור דאזיק הקדש דדינייהו חלוקין אלידיה וי"ל דבהקדש לא קמיירי וא"ת אכתי איכא למיפרך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ובור תאמר בהקדש שהורע כחו באדם המזיק דכי יאכל פרט למזיק ובור דכתיב (שמות כא) והמת יהיה לו שהמת שלו(יד) וי"ל דאיכא למיעבד ק"ו הכי מה קרן הדיוט דקיל דתם אינו משלם אלא ח"נ גובה במועד מן העידית קרן הקדש דחמיר לא כ"ש: **ועוד** מאי ק"ו להקדש. פי' בקונטרס(טו) הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית אם כן מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה דמ"מ אילטריך ק"ו דמשלם ממיטב דניזק ולא מזיבורית דניזק ונראה דה"פ מאי קל וחומר להקדש דלענין לחיובי מזיק בהקדש לא קאמר דהא מרעהו נפקא כדדריש ר"ש בן מנסיא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה ליה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו כיון שר' ישמעאל עצמו היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי וה"ר שלמה מרודוש תירץ דה"פ מאי ק"ו להקדש דשיימינן בעידית דניזק ולא בדמזיק מי ידעינן עידית דהקדש שמא יש להקדש עידית בסוף העולם טובה שאין כמוה ועל כרחיך בדמזיק שיימינן דלא שייך כלל למישם בדניזק:

ורבי

עין משפט נר מצוה

ט א ב טוש"ע ח"מ סי' תיט סעיף א:

י ג מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א סמג עשין סו:

תורה אור השלם

1. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

2. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

גליון הש"ס

גמ' שור רעהו אמר רחמנא. ע' תשובת רשד"ם חלק י"ד סימן רמט:

מוסף רש"י

ר' ישמעאל סבר בדניזק שיימינן. דהא דכתיב בקרא שישלם לו בדמי נזקו מקרקע מיטב, אשדות דניזק קאי ומשלם ליה מזיק דמי נזקו קרקע מזיבורית שלו בשוה נזקו, שהרי הוא כמיטב שדהו של ניזק (ב"ק ו:). ור"ע סבר בדמזיק שיימינן. למיטב דקרא, דיהיב ליה מעידית דידיה (שם). אף שדה האמורה למטה של ניזק. והכי קאמר קרא שאם יש למזיק קרקע הדומה לעידית דניזק ישלם לו הימנה שיעור דמי נזקו (שם). מיטב שדהו ישלם דהאיך דקא משלם. דהיינו שדה של מזיק ולא אתי גזרה שוה ועקר ליה לקרא (שם). ואהני קרא. דמשלם מיטב דהאיך דקא משלם (שם). דמשלם ליה ממיטב. דידיה, הואיל וזבורית שלו לא הויא כעידית דניזק (שם). ולא שור של הקדש. דאם נגח שור של הקדש פטור, והוא הדין לכל שאר נזקין שאם מזיק את ההקדש פטור, לישנא אחרינא להכי נקט שור הקדש ולא מוקי לה באכילת בהמתו שדה הקדש, משום דלא משכחת לה, דאי שדה חרם לכהנים הוי וכשדה הדיוט דמי, וליכא למימר ק"ו להקדש, ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית, או המקדיש פודהו לאלתר או מוכרין אותו לאלתר לאחר, וכשיוצא ביובל לכהנים הוי, דכתיב (ויקרא כז) והיה השדה בצאתו ביובל וגו', לכהנים הוי ואי קודם פדייה אין מעילה בקרקעות, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי (ב"ק ו:). וכי תימא קסבר ר"ע בעל חוב שקיל בעידית כניזקין. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה, דאיכא למפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בניזקין. שההדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העידית, תאמר בהקדש שכן הורע כחו בניזקין. דלא שקיל נזק מידי (שם ז.). בין תם בין מועד משלם נזק שלם. וקדריש ליה לרעהו הכי, שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק תם לא משלם אלא חצי נזק, אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו תם, וקאמר ר"ע דשקל הקדש שיעור דמי נזקו עידית קרקעות של מזיק (שם). דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית, הואיל והוא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דאמר מיטב שדהו של ניזק, ועידית דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש (שם). **בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמיפלגי.** דשמעיה ר"ע לר' ישמעאל דלא איירי אלא בהדיוט, אבל בנזקי הקדש פטר ליה, ואתי ר"ע לפלוגי עליה (שם). **א"כ מאי לא בא הכתוב.** דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב להכי, אלמא בהדיוט נמי פליגי (שם). **ועוד מאי ק"ו להקדש.** הואיל ומן העידית דקאמר ר"ע אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק בזיבורית, מאי ק"ו להקדש, גריעותא הוי ולר"ע יפה כחו דהקדש בנזקין, דאמר דאפילו הוי מזיק תם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה מרעהו (שם).

מוסף תוספות

א. כגון שהיתה עדית דמזיק כזיבורית דניזק ולימא ר"ע בדמזיק שיימי', ור' ישמעאל לימא בדניזק שיימינן וצריך המזיק לשלם לו לניזק עדית כמו העדית שיש לו לניזק. שיט"ק. ב. לו עידית מעלמא. תוס' הרא"ש. ג. לר' ישמעאל יהיב ליה עידית ולר"ע יהיב לי' זיבורית. תוס' הרא"ש. ד. דלית ליה למזיק עידית כשל ניזק. תוס' הרא"ש. ה. אלא דניחא לי' לאוקומי פלוגתייהו כדקתני בברייתא דמייתי בסמוך דלר' ישמעאל משלם ממיטב דניזק ולר"ע ממיטב דמזיק. תוס' הרא"ש. ו. דמה לקרן. תוס' הרא"ש. ז. נמי לא ילפינן דלא. תוס' ב"ק ו: ד"ה שור. ח. הנזיקין שמין להם בעידית, ק"ו להקדש, אמר ר' אבא בר פפי. רבנו קרשקש. ט. פי', אם בהכשר נזיקין דהיינו נזקי ממון, וקרי להו הכשר נזיקין משום דע"י הכשרו אתיין, דהא אפי' בשמירה פחותה סגי בהו, וכדאמרי' התם (ב"ק מה:), וכיון דלא שמרן הרי הוא כאילו הכשירן הוא, ובגמ' דילן קרי להו הכי התם (שם ט:) הכשרתי את נזקו. רבנו קרשקש. י. לבדק הבית. תוס' ב"ק ו: ד"ה שור. יא. אלא באומר הרי עלי מנה. תוס' ב"ק ו: ד"ה שור. יב. גבי האי מאן דגזל חביצא דתמרי מחבריה דלא ממעט מכי יאכל פרט למזיק אלא חומש, דמשמע הא קרן חייב. תוס' הרא"ש. יג. אבל מדאורייתא פטור לגמרי. תוס' הרא"ש. יד. ומאי שנא משאר ממונו. תוס' הרא"ש. טו. דכתיב 'כי יאכל'. תוס' הרא"ש. טז. אבל קרא ד'כי יאכל' בא לפטור מזיק את התרומה שפטור לגמרי, דאי הוה מחויב בקרן מיחייב נמי בחומש, וקרן דמיחייב משום דלא גרע ממזיק חולין של חברו, הלכך ילפי' שפיר הקדש מהיקישא לפטור מזיק הקדש לגמרי. תוס' הרא"ש. יז. במה הצד. מיהו קשה היאך אתי שן מינייהו שיש הנאה להיזקה ובור שתחלת עשייתו לנזק, מיהו בבור נמי איכא קרא דבור פטר בו פסולי המוקדשין וכ"ש הקדש, אבל משן קשה, וי"ל דמאדם לחודיה ידעינן כולהו. תוס' הרא"ש.